

Vedrana Mijović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine

PROCEDURALNE I NEPROCEDURALNE MJERE ZAŠTITE SVJEDOKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak

Lice koje se saslušava kad postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijesti o krivičnom djelu, učiniocu i o drugim važnim okolnostima je svjedok u krivičnom postupku. Iskaz svjedoka kao dokaznog sredstva u krivičnom postupku ima veliki značaj i često predstavlja najvažnije dokazno sredstvo. S obzirom na navedeno, potrebno je osigurati svjedoku da svoju obavezu svjedočenja izvrši slobodno, bez ikakvih uticaja na njegovo istinito svjedočenje, kao i otkloniti svaki rizik po život i tjelesni integritet svjedoka i njegove porodice, kao i imovine. U Bosni i Hercegovini je uspostavljen pravni okvir kojim je uređena materija zaštite svjedoka putem primjene proceduralnih i neproceduralnih mjera zaštite, koji su određeni zakonima.

Ključne riječi: svjedok, svjedok pod prijetnjom, ugroženi svjedok, zaštićeni svjedok, mjere zaštite.

Abstract

A person being interviewed when there is a probability that in their statement they will be able to provide information about the criminal offence, the perpetrator and other relevant circumstances, is a witness in criminal proceedings. The witness statement as evidence in criminal proceedings is of great importance and is often the most important evidence. In view of the above, it is necessary to provide the witness with the opportunity to meet their obligation of giving a testimony freely, without any influence on their true testimony, as well as to eliminate any risk to life and bodily integrity of the witness and his family as well as property. In Bosnia and Herzegovina, a legal framework has been established which regulates the issue of witness protection through the application of procedural and non-procedural measures of protection, as defined by laws.

Key words: witness, witness under threat, vulnerable witness, protected witness, protective measure.

1. Uvodna razmatranja

Značaj i uloga svjedoka u krivičnom postupku sa aspekta dokazivanja i utvrđivanja relevantnih činjenica i okolnosti u krivičnom postupku je izuzetno velika, a posebno imajući u vidu činjenicu da su u složenim predmetima ratnih zločina, terorizma, organizovanog kriminala, kao i koruptivnih krivičnih djela svjedoci često jedino ili osnovno dokazno sredstvo, koje tužilac ima prilikom dokazivanja postojanja krivičnog djela i krivnje. Zakon o krivičnom postupku uopšteno govoreći propisuje osnovne obaveze svjedoka, a to su, da se svjedok odazove pozivu suda i da istinito svjedoči o onome što mu je poznato. Ukoliko svjedok ne ispuni svoju obavezu, država je ovlaštena da iskoristi zakonom određena sredstva prinude prema svjedoku, a to su, ako se neopravdano ne odazove pozivu, da ga prinudno dovede, a ako odbije svjedočenje, novčano kazniti, te ga zatvoriti dok ne prestane potreba za svjedočenje, a najduže trideset dana. Međutim država je dužna nasuprot obavezi svjedoka da se pojavi pred sudom i istinito svedoči, da osigura svjedoku da svoju obavezu svjedočenja izvrši slobodno, bez ikakvih uticaja na njegovo istinito svjedočenje, kao i da otkloni svaki rizik po život i tjelesni integritet svjedoka i njegove porodice, kao i imovine.

Mjerama zaštite svjedoka se osigurava dostupnost dokaza i njihov kvalitet. Ove mjere zaštite u krivičnom postupku po svom postojanju, obimu i trajanju, ne smiju dovoditi u pitanje pravo optuženog na odbranu. Optuženi ima pravo na pravično suđenje, što uključuje u prvom redu pravo optuženog da ispita svjedoka koji svjedoči protiv njega, u istom obimu i pod istim uslovima koje je imao i tužilac prilikom ispitivanja.

2. Svjedok

Svjedok je lice koje se saslušava kad postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijesti o krivičnom djelu, učiniocu i o drugim važnim okolnostima. Preporuka Vijeća Evrope (2005)⁹ definiše svjedoka kao „svako lice koje posjeduje informacije relevantne za krivični postupak u vezi s kojim je ono dalo iskaz ili je u mogućnosti dati iskaz.“ Član 81. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine¹ propisuje da „Svjedoci se saslušavaju kad postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijesti

¹ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18)

o krivičnom djelu, učiniocu i o drugim važnim okolnostima.“ Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini² u članu 2. daje pojam svjedoka „Svjedok je lice bez čijeg svjedočenja nema izgleda da se u krivičnom postupku istraže i utvrde činjenice ili utvrdi boravište osumnjičenog lica, ili bez čijeg svjedočenja bi to bilo znatno otežano.“ Svjedoci kojima je potrebna zaštita u krivičnopravnom sistemu Bosne i Hercegovine, prema Zakonu o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u Bosni i Hercegovini³ se mogu podijeliti u tri kategorije: svjedok pod prijetnjom, ugroženi svjedok i zaštićeni svjedok.

3. Pravni okvir zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini

U Bosni i Hercegovini obaveza zaštite svjedoka je propisana zakonima na nivou Bosne i Hercegovine i na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH. Na nivou Bosne i Hercegovine propisane su proceduralne i neproceduralne mjere zaštite, dok na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH egzistiraju samo proceduralne mjere.

Mjere zaštite svjedoka na nivou Bosne i Hercegovine su propisane zakonima. Relevantni zakoni koji regulišu različite oblike zaštite svjedoka i žrtava su uređeni materijalnim i procesnim zakonima, a to su Krivični zakon, Zakon o krivičnom postupku, Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka i Zakon o programu zaštite svjedoka.

Krivični zakon

Krivično materijalno pravo u Bosni i Hercegovini čine Krivični zakon Bosne i Hercegovine⁴, Krivični zakonik Republike Srpske⁵, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine⁶ i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Ovim zakonima su propisana krivična djela koja se odnose na ugrožavanje svjedoka i njegovog svjedočenja pred sudovima u Bosni i

² Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj:36/14)

³ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 21/03, 61/04 i 55/05)

⁴ Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: ("Službeni glasnik BiH", broj: 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18)

⁵ Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 64/17)

⁶ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17)

Hercegovini. Krivična djela propisana Krivičnim zakonom BiH, a koja se odnose na ugrožavanje svjedoka i njegovog svjedočenja pred sudom su Sprečavanje dokazivanja, Povreda tajnosti postupka, Otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka i Ometanje rada pravosuđa:

Krivičnim djelom Sprečavanje dokazivanja iz člana 236. KZ BiH osigurava se nesmetano davanje iskaza svjedoka u sudskom postupku, bez bilo kakvog nedozvoljenog uticaja od strane trećih lica na svjedoka i njegov svjedočki iskaz pred sudom⁷.

Krivičnim djelom Povreda tajnosti postupka iz člana 237. KZ BiH osigurava tajnost podataka koji se po zakonu ne smiju objaviti ili su odlukom Suda BiH ili od strane ovlaštenog lica označeni tajnim podatkom⁸.

Krivičnim djelom Otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka iz člana 240. KZ BiH pruža se zaštita podataka o identitetu zaštićenih svjedoka, a koje mjere su svjedoku određene po osnovu Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u BiH ili po Zakonu o programu zaštite svjedoka u BiH⁹. Krivičnim djelom Ometanje rada pravosuđa iz člana 241. KZ BiH obezbjeđuje se nesmetano izvođenje dokaza, što uključuje u prvom redu nesmetano svjedočenje svjedoka u toku krivičnog postupka¹⁰.

Navedenim krivičnim djelima štite se dokazi u krivičnom, ali i drugim postupcima i uplitanje u dokaze od strane trećih lica. Propisivanjem

⁷ Član 236. KZ BiH stav 1. „Ko svjedoka ili vještaka u sudskom, prekršajnom, upravnom ili disciplinskom postupku pred institucijama Bosne i Hercegovine, silom, prijetnjom ili drugim oblikom prisile, ili obećanjem dara ili kakve druge koristi navede na lažan iskaz...”

⁸ Član 237. KZ BIH stav 1) „Ko neovlašteno drugom otkrije činjenicu ili sredstvo koje sadrži informaciju i u čiji je posjed došao iz istražnog, sudskog, prekršajnog ili upravnog postupka pred institucijama Bosne i Hercegovine, a što se po zakonu ne smije objaviti ili je odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili je od strane ovlaštenog lica označeno kao tajni podatak...“; stav 2) “Ko neovlašteno objavi, posreduje u objavljivanju, omogući objavljivanje ili učini dostupnim činjenicu ili sredstvo koje sadrži informaciju i u čiji je posjed došao iz istražnog, sudskog, prekršajnog ili upravnog postupka pred institucijama Bosne i Hercegovine, a što se po zakonu ne smije objaviti ili je odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili od strane ovlaštenog lica označeno kao tajni podatak..“

⁹ Član 240. stav 1. KZ BiH „Ko neovlašteno drugom saopšti, preda ili preduzme drugu radnju s ciljem otkrivanja podataka o identitetu ili informacija koje mogu dovesti do otkrivanja identiteta lica koje je pružilo dokaz ili treba pružiti dokaz pred institucijama Bosne i Hercegovine, a koje se po zakonu ne smiju objaviti ili su odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili od strane ovlaštenog lica proglašene tajnim podacima...”

¹⁰ Član 241. KZ BIH „Ko koristi fizičku silu, prijetnju, zastrašivanje ili obećava, nudi ili daje nedopuštenu korist, kako bi naveo na davanje lažnog iskaza ili spriječio davanje iskaza ili izvođenja dokaza u krivičnom postupku koji se vodi po zakonu Bosne i Hercegovine...”

protivpravnih radnji u materijalnom pravu, odnosno u Krivičnom zakonu, omogućava se primjena i provođenje efikasnih i djelotvornih mjera zaštite kad su u pitanju svjedoci, tajni podaci, podaci o identitetu zaštićenih svjedoka, kao i sprečavanje ometanja rada pravosuđa kroz inkriminisanje fizičke sile, prijetnje, zastrašivanja ili obećavanja, nuđenja ili davanja nedopuštene koristi, kako bi naveo na davanje lažnog iskaza ili spriječio davanje iskaza ili izvođenja dokaza u krivičnom postupku koji se vodi.

Zakon o krivičnom postupku

Proceduralne mjere zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini su propisane Zakonom o krivičnom postupku BiH¹¹, na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH Zakonom o krivičnom postupku RS¹², Zakonom o krivičnom postupku FBiH¹³ i Zakonom o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH. Svrha proceduralnih mjera zaštite svjedoka je povećanje njegove sigurnosti prilikom pojavljivanja pred sudom, kao i otklanjanje opasnosti po svjedoka zbog njegovog svjedočenja. U ovom radu će biti pomenute mjere zaštite za svjedoke i žrtve propisane Zakonom o krivičnom postupku BiH:

Poziv za saslušanje svjedoka propisan je članom 81. ZKP-a. U stavu 3. ova odredba propisuje mjeru zaštite svjedoka koji su stari, bolesni ili imaju teške tjelesne mane, odnosno izuzetak od obaveze takvih svjedoka da se odazovu pozivu suda, ali ne i od obaveze njihovog svjedočenja¹⁴.

Tok saslušanja svjedoka propisan je članom 86. ZKP-a. Navedenom odredbom propisane su mjere zaštite maloljetnih lica koji su svjedoci ili žrtve prilikom njihovog saslušanja, kao i zaštita oštećenih od postavljanja pitanja o njegovom seksualnom životu, kao i mogućnost saslušanja svjedoka putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka¹⁵.

¹¹ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 32/03, 36/03, 26/04), 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18)

¹² Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj: 53/12)

¹³ Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

¹⁴ Član 81. stav 3. ZKP-a „Svjedoci koji se zbog starosti, bolesti ili teških tjelesnih mana ne mogu odazvati pozivu, mogu se saslušati u svom stanu, bolnici ili na drugom mjestu.“

¹⁵ Član 86 stav 4 „Prilikom saslušanja maloljetnog lica, naročito ako je ono oštećeno krivičnim djelom, postupit će se obazrivo, da saslušanje ne bi štetno uticalo na psihičko stanje maloljetnika. Saslušanje maloljetnog lica izvršit će se pomoću uz pomoć pedagoga ili drugog stručnog lica.“, stav 5) „Oštećenog krivičnim djelom nije dopušteno ispitivati o njegovom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela, a ako je takvo ispitivanje

Zaštićeni svjedok propisan je članom 91. ZKP-a. Ovom odredbom propisano je da se položaj zaštićenog svjedoka uređuje posebnim zakonom¹⁶.

Mjera zabrane sastajanja osumnjičenog, odnosno optuženog sa svjedocima propisana je članom 126.a stav 1. tačka c) ZKP-a. Ova mjera zabrane koja se određuje prema osumnjičenom, odnosno optuženom, predstavlja u izvjesnom smislu zaštitnu mjeru prema svjedoku, budući da je svrha ove mjere da osigura nesmetano svjedočenje svjedoka pred sudom i otklanjanje bilo kakvog nedozvoljenog uticaja osumnjičenog, odnosno optuženog na svjedokov iskaz¹⁷.

Razlozi za pritvor propisani su članom 132. ZKP-a, a u stavu 1. tačka b). Ovom odredbom se štite svjedoci od nedozvoljenog uticaja osumnjičenog i ova mjera je svakako stroža od mjere zabrane sastajanja osumnjičenog sa svjedocima. Ovom mjerom se omogućava svjedoku da pred sudom da svoj iskaz da slobodno i bez pritiska bilo koje vrste¹⁸.

Isključenje javnosti propisano je članom 235. ZKP-a. Ovom odredbom je propisano isključenje javnosti za cio glavni pretres ili njegov dio, kao mjera zaštite svjedoka u dijelu koji se odnosi na svjedokov lični i intimni životi, kao i mjera zaštite interesa maloljetnika ili interesa svjedoka¹⁹.

Direktno, unakrsno i dodatno ispitivanje svjedoka propisano je članom 262. ZKP-a. U stavu 3) navedenog člana propisana je mjera zaštite svjedoka od

obavljeno-na takvom iskazu se ne može zasnivati sudska odluka.“, stav 6) „S obzirom na životnu dob, tjelesno i duševno stanje ili druge opravdane interese, svjedok se može saslušati putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka na način da mu stranke i branilac mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi.“

¹⁶ Član 91. ZKP-a „Na položaj zaštićenog svjedoka u postupku pred Sudom, primjenjuju se odredbe posebnog zakona.“

¹⁷ Član 126. stav 1 tačka c) „Kad okolnosti slučaja na to ukazuju, Sud može izreći jednu ili više sledećih mjera zabrane....zabranu sastajanja sa određenim osobama,“

¹⁸ Član 132. ZKP-a, stav 1. tačka b). „Ako postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo, pritvor joj se može odrediti.....ako naročite okolnosti ukazuju da će ometati krivični postupak uticajem na svjedoke...“

¹⁹ Član 235. ZKP-a „Od otvaranja zasjedanja pa do završetka glavnog pretresa sudija, odnosno sudsko vijeće može u svako doba, po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka i branioca, ali uvijek po njihovom saslušanju, isključiti javnost za cio glavni pretres ili jedan njegov dio, ako je to u interesu državne sigurnosti ili ako je to potrebno radi čuvanja državne, vojne, službene ili važne poslovne tajne, čuvanja javnog reda, zaštite morala u demokratskom društvu, ličnog i intimnog života optuženog ili oštećenog ili zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka.“

uznemiravanja i zbunjivanja za vrijeme njihovog direktnog, unakrsnog i dodatnog ispitivanja²⁰.

Posebna pravila o dokazima u slučajevima seksualnih delikata propisana su članom 264. ZKP-a. Ovom odredbom je propisana mjera zaštite oštećenog krivičnim djelom, koja se ogleda kroz zabranu ispitivanja oštećenog o njegovom ranijem seksualnom životu za vrijeme njegovog svjedočenja pred sudom²¹.

Zaštita svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada propisana je članom 267. ZKP-a. Ovom odredbom propisana je mjera zaštite svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada, kao i mogućnost da sud naredi policijskim organima da zaštite svjedoka sprovođenjem odgovarajućih mjera²².

Saslušanje van sudnice propisano je članom 272. ZKP-a u stavu 1. Ovom odredbom je omogućeno saslušanje svjedoka van suda, ukoliko svjedok nije u mogućnosti da dođe pred sud²³.

Navedenim zakonskim odredbama je obezbjeđena primjena mjera zaštite prema svjedocima u različitim fazama krivičnog postupka, a koje se odnosi na ispitivanje i način svjedočenja pred sudom, saslušanje maloljetnog lica žrtve, ispitivanje zaštićenih svjedoka u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u toku postupka, određivanje pritvora osumnjičenom, odnosno optuženom ukoliko naročite okolnosti ukazuju da će osumnjičeni, odnosno optuženi ometati krivični postupak uticajem na svjedoke, isključenje javnosti sa cijelog glavnog pretresa ili njegovih dijelova zbog zaštite ličnog i intimnog života oštećenog ili zaštite interesa maloljetnika ili svjedoka, zaštita svjedoka od uznemiravanja i zbunjivanja, zabrana

²⁰ Član 262. stav 3. ZKP-a „Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolisati način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenje dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja.“

²¹ Član 264. stav 1. ZKP-a „Oštećenog krivičnim djelom nije dozvoljeno ispitivati o njegovom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela koje je predmet postupka. Nijedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije seksualno iskustvo, ponašanje ili seksualnu orijentaciju oštećenog neće biti prihvatljiv.“

²² Član 267. ZKP-a, stav 1. „Sudija, odnosno predsjednik vijeća dužan je zaštititi svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada.“, stav 4. „Na prijedlog stranke ili branioca, sudija, odnosno predsjednik vijeća naredit će policijskim organima preduzimanje mjera neophodnih za zaštitu svjedoka.“

²³ Član 272. stav 1. ZKP-a „Ako se u toku suđenja sazna da svjedok ili vještak nije u mogućnosti da dođe pred sud, ili da bi njegov dolazak bio povezan s nesrazmjernim poteškoćama, sudija, odnosno predsjednik vijeća, može narediti da se svjedok, odnosno vještak ispita van sudnice-ukoliko njegovo svjedočenje smatra važnim.“

ispitivanja oštećenog o ranijem seksualnom životu, saslušanje svjedoka van sudnice ukoliko je njegov dolazak povezan sa nesrazmjernim teškoćama, kao i zaštita svjedoka od vrijeđanja, prijetnji i napada pred sudom.

Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka

Zaštita svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka na nivou Bosne i Hercegovine regulisana je Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u Bosni i Hercegovini²⁴. Također, Republika Srpska ima Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku, Federacija BiH Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka i Brčko distrikt BiH Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Svi ovi zakoni sadrže slične odredbe i mjere zaštite svjedoka. Ovdje ćemo se kratko osvrnuti na važeći zakon na nivou Bosne i Hercegovine. Svrha Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka je uređenje mjera koje osiguravaju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u krivičnim postupcima koje vodi Sud Bosne i Hercegovine. Ovaj zakon definiše tri kategorije svjedoka: ugrožene svjedoke, svjedoke pod prijetnjom i zaštićene svjedoke. Član 3. Navedenog zakona definiše u stavu 1) „**Svjedok pod prijetnjom** je onaj svjedok čija je lična sigurnost ili sigurnost njegove porodice dovedena u opasnost zbog njegovog učešća u postupku, kao rezultat prijetnji, zastrašivanja ili sličnih radnji koje su vezane za njegovo svjedočenje, ili svjedok koji smatra da postoji razumna osnova za bojazan da bi takva opasnost vjerovatno proistekla kao posljedica njegovog svjedočenja“, a u stavu 2) definiše „**Ugroženi svjedok** je onaj svjedok koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili koji pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine izuzetno osjetljivim, odnosno dijete i maloljetnik.“ **Zaštićeni svjedok** je svjedok koji se sasluša na „zaštićenom“ saslušanju koje je propisano članovima od 15. do 23. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Mjeru zaštite svjedoka ili više njih istovremeno određuje sud, a primjenjuju se samo uz saglasnost svjedoka. Mjere zaštite propisane ovim zakonom su: Osiguranje psihološke, socijalne i stručne pomoći svjedoku, redosljed izvođenja dokaza na glavnom pretresu, način ispitivanja svjedoka, svjedočenje putem audio i video uređaja, udaljavanje optuženog iz sudnice, izuzetak od pravila direktnog izvođenja dokaza (odnosi se na odluku suda da se zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu), ograničenje prava optuženog i njegovog branioca da pregledaju spise i dokumentaciju, dodatne

²⁴ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 3/03, 21/03, 61/04 i 55/05)

mjere kojima se osigurava neotkrivanje identiteta svjedoka, saslušanje zaštićenog svjedoka u skladu sa članom 15. do 23. ovog Zakona. Ovim zakonom se omogućava da neki ili svi lični podaci svjedoka, ostanu povjerljivi i nakon podizanja optužnice, a pod određenim uslovima i do 30 godina nakon pravosnažnosti presude. Članom 24. ovog zakona propisano je da podaci vezani za mjere zaštite svjedoka predstavljaju službenu tajnu i da je neovlašteno otkrivanje takvih podataka krivično djelo.

Zakon o programu zaštite svjedoka

Neproceduralne mjere zaštite svjedoka na nivou BiH su određene Zakonom o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini²⁵. Ovaj zakon se primjenjuje samo u vezi sa krivičnim postupcima koji se vode pred Sudom Bosne i Hercegovine. Ovim zakonom su propisane pojedinačne neproceduralne mjere kojima se osigurava zaštita svjedoka i njemu bliskih lica prije, u toku i nakon krivičnog postupka. Sprovođenje ovih mjera je povjereno Odjeljenju za zaštitu svjedoka Države Agencije za istrage i zaštitu BiH. Ovo odjeljenje zaduženo je i za sprovođenje hitnih mjera zaštite, kao i za zaključivanje operativnih sporazuma. Mjere zaštite koje su propisane Zakonom su: fizička i tehnička zaštita lica i imovine, premještanje, prikrivanje identiteta i podataka o vlasništvu i mjera promjene identiteta. Mjere zaštite se mogu primijeniti samo uz saglasnost samog svjedoka, ako se on ili članovi njegove porodice suočavaju sa ozbiljnom opasnošću ili rizikom zbog namjere svjedoka da svjedoči, kao i po okončanju krivičnog postupka, ako su opasnost i rizik posljedica njegovog svjedočenja. Mjere zaštite svjedoku se mogu odrediti kad se dokazuju krivična djela: protiv integriteta Bosne i Hercegovine, protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, terorizma, koja se vrše na organizovan način (organizovani kriminal), za koja se po zakonu može izreći kazna u trajanju od pet godina ili teža kazna. Ovim zakonom su propisane i hitne mjere, a to su mjere fizičke i tehničke zaštite lica i imovine, mjere premještanja i mjere prikrivanja identiteta i podataka o vlasništvu. Odluku o mjerama zaštite, odnosno o primjeni, prekidu, produžetku ili završetku programa za zaštitu svjedoka donosi komisija. Komisiju čine: sudija Krivičnog odjeljenja Suda BiH, tužilac tužilaštva BiH i načelnik Odjeljenja za zaštitu svjedoka. Hitne mjere donosi načelnik odjeljenja za zaštitu svjedoka Državne agencije za istrage i zaštitu. Nakon što komisija donese odluku o uključivanju svjedoka u program zaštite, sama primjena programa zaštite

²⁵ Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj:36/14)

svjedoka počinje danom zaključivanja sporazuma između svjedoka i Odjeljenja za zaštitu svjedoka.

Praktična primjena

Dakle, vidjeli smo, da zakon, kako materijalni tako i procesni propisuje širok dijapazon mjera koje za svrhu i cilj imaju kvalitetno svjedočenje svjedoka, te ujedno obezbjeđenje odgovarajuće podrške i zaštite istog, međutim pitanje koje zaslužuje pažnju je svakako kako unaprijediti mjere zaštite u cilju osiguranja svjedoka kao dokaznog sredstva u krivičnom postupku. O značaju i ulozi svjedoka u krivičnom postupku, govori i činjenica da danas u Bosni i Hercegovini ima približno 1300 svjedoka kojima je Sud Bosne i Hercegovine odredio jednu ili više mjera zaštite propisanih Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Najveći broj svjedoka je svjedočio u predmetima ratnih zločina pred Sudom BiH. Kad je u pitanju primjena Zakona o programu zaštite svjedoka, Bosna i Hercegovina trenutno ima određen broj svjedoka koji su sa svojim porodicama uključeni u program zaštite na osnovu Zakona o programu zaštite svjedoka.

4. Zaključak

Danas kad je Bosna i Hercegovina, kao i druge zemlje iz okruženja suočena sa prijetjećim terorizmom i porastom organizovanog kriminala, koji čine udruženja, više lica, skupina ljudi, grupa ljudi, organizovana grupa, grupa za organizovani kriminal ili teroristička grupa, za uspješno privođenje pravdi njihovih članova od presudne važnosti su svjedoci. Svjedoci moraju imati povjerenje u pravni sistem Bosne i Hercegovine, jer samo tako će biti motivisani da svjedoče slobodno i bez osjećaja ugroženosti. Postoje različiti oblici zastrašivanja, čiji je cilj da se svjedoci spriječe da svjedoče ili da promijene iskaz pred sudom. Zbog svega navedenog, nužno je postojanje djelotvornih mjera zaštite svjedoka i njihovih članova porodica prije, za vrijeme i nakon krivičnog postupka. Za očekivati je da će se razvijati i novi instituti koji će biti u funkciji što efikasnije i učinkovitije zaštite svjedoka.